ZİYA GÖKALP

SEÇME ŞİİRLER

ALAGEYİK[1]

Çocuktum, ufacıktım,
Top oynadım acıktım.

Buldum yerde bir erik,
Kaptı bir alageyik.

Geyik kaçtı ormana,
Bindim bir ak doğana.

Doğan yolu şaşırdı,
Kaf-dağı'ndan aşırdı.

Attı beni bir göle,
Gölden çıktım bir çöle.

Çölde buldum izini,
Koştum, tuttum dizini.

Geyik beni görünce,
Düştü büyük sevince.

Verdi bana bir elma,
Dedi : "Dinlenme, durma,

Dağdan yürü, kırdan git,
Altın Köşk'e çabuk yit,

Seni bekler ezelî
Orda dünyâ güzeli...

Bin yıllık çile doldu!"
Bunu dedi, sır oldu.

Yedim sırlı elmayı,

---

[1] Tansel, **Ziya Gökalp Külliyatı-1 Şiirler ve Halk Masalları**, ss.51-54. Bu şiir, Gökalp'ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır.

Gördüm gizli dünyâyı.

Gündüz oldu geceler;
Ak sakallı cüceler,

Korkunç devler hortladı;
Cinler cirit oynadı.

Kesik-başlar yürürdü,
Saçlarını sürürdü.

Bir de baktım melekler
Başlarında çiçekler,

Devlere el bağlıyor,
Gizli gizli ağlıyor,

Kılıcımı çıkardım,
Perîleri kurtardım.

Kurtardığım perîler,
Adım adım geriler,

Kanadını açardı,
Selâm verir kaçardı.

Az-uz gittim, dolaştım,
Altın Köşk'e ulaştım.

Bir kapısı açıktı,
Öteki kapanıktı.

Kapalıyı açarak,
Açığa vurdum kapak,

At önünde et vardı,
İt ot yemez, ağlardı,

Otu, ata yetirdim,
Eti, ite yedirdim,

Açtım bir elmas oda,
Dev şâhını uykuda

Gördüm, kestim başını,
Dedim : "Ey ifrit, hani

Nerde, dünyâ güzeli?"
Dedi : "Elinde eli!"

Döndüm, baktım bir Kırgız
Elbiseli güzel kız

Durmuş bakar yanımda,

Şimşek çaktı canımda...

Güldü, dedi : "Türk Beyi
Tanıdın mı geyiği?

Kimse beni bu devden
Alamazdı, ancak sen

Kaya deldin, dağ yardın,
Geldin, beni kurtardın!"

Âh, o imiş anladım,
Sevincimden ağladım,

Dedim : "Turân meleği!
Türk'ün yüce dileği!

Yüz milyon Türk bu ânda
Seni bekler Turân'da,

Haydi çabuk varalım,
Karanlığı yaralım,

Sönük ocak canlansın,
Yoksul ülke şanlansın!"

İndik iti okşadık,
At sırtına atladık.

Geçtik nice dağ, kaya,
Geldik Demir-Kapı'ya.

Kapanması çok yıldı,
"Açıl!" dedim açıldı.

Yol verince gizli yurt
Aldı bizi bir Bozkurt,

Kaf-dağı'ndan geçirdi
Türk-ili'ne getirdi.

KURT İLE AYI [2]

Kurt kocaldı, köt(ü)rüm oldu,
Bunu sezen bir genç Ayı
Yakaladı Kurd'u, yoldu,

[2] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 55. Bu şiir, Gökalp'ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır.

Dedi : “Haydi tüysüz dayı!

Yürü, yine yiğitlik sat;
Dar et bize yeşil yurdu!”
Piçlerine dedi : “Fırsat
Kaçırmayın, boğun Kurd’u!”

Zavallı Kurt öldü, inde
Beş yavrusu kaldı öksüz;
Fakat birkaç yıl içinde
Bunlar birer yiğit, gürbüz

Kurt olarak saldırdılar,
Yeşil yurttan Ayılar’ın
Vücûdünü kaldırdılar.

Çocuklarım ibret alın:
Her bu güne var bir yarın!

TEVHİD[3]

İctimâ’î Tasavvuf’a Göre

Tanrı’mız bir tek ilâh,
Yok bize başka penâh,
İkiye tapmak günâh
Lâ-İlâhe İllâ’llah!

Yurtta birkaç can olmaz
Birden çok vicdân olmaz,
Ortaklı cânân olmaz,
Lâ-İlâhe İllâ’llâh!

Gövdelerde Kesret var,
Gönüllerde Vahdet var,
Fertler yok, cemiyet var!
Lâ-İlâhe İllâ’llâh!

Kalkar, rûhlar bir yerde
Olunca, kalbten Perde;
Bir göz doğar içerde!
Lâ-İlâhe İllâ’llâh!

Bir göz ki Yezdân odur,
Millet o, vatan odur,

[3] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 54. Bu şiir, Gökalp’ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır.

‘Örf, İcmâ’, Kur’ân odur!
Lâ-İlâhe İlla’llâh!
Muhammed Resûlu’llâh

DURMA VUR![4]

Durma, Yunan, durma, kibrini artır!
Türklük’ün başına hakāret yağdır!
Uyuyan bir kavme bu zillet azdır,

Vur, eski kölesi, utandır onu!
Bırakma, uyusun, uyandır onu!

Bu yurdun haz(i)nesi onun elinde;
Fakat anahtarı senin belinde,
Kalmış aç ve garip kendi ilinde

Vur, eski kölesi, utandır onu!
Bırakma, uyusun, uyandır onu!

Zorla onu, yeni revişe girsin,
Gemi yapsın, alış-verişe girsin.
Fabrikalar açsın, her işe girsin,

Vur, eski kölesi, utandır onu!
Bırakma, uyusun, uyandır onu!

Sıkıştır ki ordu, donanma yapsın,
Garp’te ne terakki görürse kapsın,
Türklük’ü tanısın; Tanrı’ya tapsın,

Vur, eski kölesi, utandır onu!
Bırakma, uyusun, uyandır onu!

Zannetme, yaptığın hoşa gitmiyor,
Terakkimiz koşa-koşa gitmiyor.
Emin ol, emeğin boşa gitmiyor,

Vur, eski kölemiz, utandır bizi!
Bırakma, dalalım, uyandır bizi!

---

[4] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 67. Bu şiir, Gökalp’ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır.

Vatan Sesleri:

ALTIN DESTAN[5]

[Aşağıdaki Türk an'anelerini hâvi satırları, bugün Asya'nın sakin ve nihâyetsiz çöllerinde dolaşan Tahrir heyetimizden Gökalp Bey, orada, O ana-yurdunda yazarak göndermiştir.]

"Türkler Asya'nın Centilmenleridir."

BİSMARCK

Genç Kalemler ve Türk Yurdu Muharrirlerine,

Sürüden koyunlar hep takım-takım
Ayrılmış, sürüde kalmamış bakım,
Asmanın üzümü dağılmış, salkım

Olmak ister; fakat bağbân nerede?
Gideyim arayım: Çoban nerede?...

Yüce dağlar çökmüş, belleri kalmış;
Coşkun ırmakların selleri kalmış;
Hanlar yok meydanda, illeri kalmış;

Düşenler çok amma, kalkan nerede?
Gideyim arayım : Hakan nerede?...

Türk yurdu uykuda ey düşman sakın!
Uyuyan ülkeye yapılmaz akın,
Tanyeri ağardı yiğitler, kalkın!

---

[5]Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, ss.75-78. Bu şiir ilk defa Genç Kalemler Mecmuasında yayınlanmıştır: .Ziya Gökalp, *Altın Destan*, Genç Kalemler, C.III., nu.14; Kânûn-ı Sâni, 1327 (Ocak 1912). Bu manzume, Gökalp'ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır.

Bakın yurt ne hâlde, vatan nerede?
Gideyim arayım : Yatan nerede?...

Herkesin gözünde vatan öz yurdu,
Serhaddin düşmanı[6] derenin kurdu,
Yad iller Turân'da hanlıklar kurdu,

Turân'dan yadları koğan nerede?
Gideyim arayım : Ogan nerde?...

Sandım gençlik doğar : Baktım Mart olmuş,
Gittim ili gezdim : Genci kart olmuş,
Kimi Kırgız Kazak, kimi Sart olmuş,

Dedim yahşılar çok, yaman nerede?
Gideyim, arayım : Şaman nerede?...

Tiginler köy beyi, ağalar çoban,
Adsız'lar yalancı birer kahraman,
İçinde görmedim maksadı duyan,

Yasanın emrine uyan nerede?
Gideyim, arayım : Duyan nerede?...

Uygurlar uyuşuk, Türkmenler aylak,
Ne kışlak sevinçli, ne güler yaylak,
Arslanlar yurdunda barınır çaylak,

[*Düşünen Uygurlar olmuş uysal,*
Altınordu devri kalmış bir masal,
Bu güne kıyâs et, tarihten us al!][7]

Attila, Timuçin, Gürkân nerede?
Gideyim, arayım : Türkân nerede?...

Kaşgar, Delhî, Pekin, İstanbul, Kazan,
Bu beş yerde vardı beş büyük hakan :
Sarı, Kızıl, Gök Han, Ak Han, Kara Han
- Hepsinin üstünde parladı İlhan-

Ak Han'dan gayrisi : İl... Han nerede?
Gideyim, arayım : İlhan nerede?...

Kırım nerde kaldı, Kafkas ne oldu?
Kazan'dan Tibet'e değin Rus doldu,

---

[6] Genç Kalemler Mecmuasında "Serhaddin düşmanı" yerine "çitlerin yağısı" denilmiştir.

[7] Genç Kalemler Mecmuasında üstteki üçlük bu şekildedir.

Hıtay'da analar saçını yoldu,

Şen yurtlar ne hâlde, viran nerede?
Gideyim, arayım : İrân nerede?...

Yayların kirişi urgana dönmüş,
Şâhin, yuvasında doğana dönmüş,
Türk yurdu soyulmuş soğana dönmüş,

Kılıç satır olmuş, takan nerede?
Gideyim, arayım : Kalkan nerede?...

Soy atlar küçülmüş, olmuş kurada,
Alpler kız ardında birer hovarda
Sancağı unuttuk hangi diyarda,

Altın otağ, altın kazan nerede?
Gideyim, arayım : Yazan nerede?...

Başları ağarmış ihtiyar dağlar,
Anar eski günü : Sel döker, çağlar,
Kırlangıç âh çeker, güvercin ağlar.

Uzak bir ses sorar : Turân nerede?
Gideyim, arayım : Soran nerede?...

Yüce Türk Tanrısı! Gönder bir yalvaç,
Sürüne baş olsun, yasana dilmaç,
Türklük'e bir Yeni Turfan nûru saç,

Anlasın Türk, millî irfân nerede?
Gideyim, arayım : Turfan nerede?...

[*Yüce Türk Tanrısı! Gönder bir yalvaç,*
Yasanı bilen yok, gerektir dilmaç,
İlhan gönder, Altın Devri tekrar aç!

Altın Destan yazsın: Us.....tan nerede?
Gideyim, arayım: Destân nerede?][8]

"Ulus"u içine girsin her oymak,
Beş Ulus "Budun"da birleşsin çab(u)cak :
Uygur, Kalaç, Karlık, Kanklı, Kıpçak,
-Türk yurdu bir olsun, kalmasın kaçak-

Çıksınlar meydâna : Merdân nerede?
Gideyim, arayım : Meydân nerede?...

[8] Genç Kalemler Mecmuasında üstteki beşlik bu şekildedir.

Kurultay toplansın Tanrı Dağı'nda,
İlhan tahta çıksın Elma Bağı'nda,
Beyler solda dursun, Hanlar sağında,
-Sevmek günah değil sevinç çağında-

Görünce toplanmış hânân nerede?
Gideyim, arayım : Cânân nerede?...

Altın Dağ'a kursun İlhan otağı,
Taşları elmastır, yâkut toprağı,
Hanlara kumızla sunsun ayağı,
-"Tac giyme" resminin kalmam uzağı-

Sorup öğrenince : Divân nerede?
Gideyim, arayım : Kervân nerede?...

Oğuz Han Bayramı baharda olsun,
Otağlar, çadırlar çiçekle dolsun,
Genç kızlar oynasın, yiğitler solsun,

Bir âşık bayılmış, dermân nerede?
Gideyim, arayım : Lokmân nerede?...

Türk destanı yazmak hâtra gelmemiş,[9]
Yasanın sözleri satra gelmemiş,
Tarihe deryâdan katra gelmemiş,

Şâirler sordular : "Hoca"n nerede?
Gideyim, arayım : O can nerede?...

Kırklar karar verdi; Yediler, Üçler
Oldular kılavuz, kalmadı güçler,
Yarın İlhan çıkar, alınır öçler,

İlhan tacı boşta : Alan nerede?
Gideyim, arayım : Arslan nerede?...

Gündüzlerden sapan geceyi bilir,
Bilmeksizin tapan her şeyi bilir,
Bilen yapmaz, yapan pek iyi bilir,

Erenler yolu bu, varan nerede?
Gideyim, arayım : Yârân nerede?...

Kânûn-ı Sâni,1327 (Ocak, 1912)

[9] Bu mısra, Genç Kalemler Mecmuasında " *Altın Destan'ı* yazmak hatra gelmemiş" tarzındadır.

AHLÂK[10]

Ahlâk yolu pek dardır;
Tetik bas, önü yardır.
Sakın hakkım var deme,
Hak yok, vazife vardır!

Hak milletin, şan onun,
Gövde senin, can onun,
Sen öl ki o yaşasın;
Dökülecek kan onun.

Ben, sen yokuz, biz varız,
Hem Ogan, hem kullarız.
Biz demek, bir demektir,
Ben, sen ona taparız!

Ne derece hizmetin
Varsa, odur himmetin;
Kıymetim var deme ki,
Gerçek ola kıymetin...

Bir şâirdir Türk ili,
Muz'una bağlı beli,
Bu Muz bir ahlâktır ki
Baş vermektir temeli...

[Bir ordudur Türk ili
Yasaya bağlı beli,
Yasa bir ahlâktır ki
Başvermektir temeli][11]

Millete ver canını,
Ocağını, şanını...
Bir âşık olsan bile:
Fedâ et cânânını...

29 Kânûn-ı Evvel 1330 (11 Ocak 1915)

---

[10] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 102. Bu şiir, Gökalp'ın 1918 yılında neşredilen **Yeni Hayat** kitabında bulunmaktadır.

[11] Bir önceki dörtlük Tanin ve İslâm Mecmuasında bu şekildedir. Diğer değişiklikler için bkz.: Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 341.

LİSÂN[12]

Güzel dil Türkçe bize,
Başka dil gece bize.
İstanbul konuşması
En sâf, en ince bize.

Lisânda sayılır öz
Herkesin bildiği söz;
Manâsı anlaşılan
Lügate atmadan göz.

Uydurma söz yapmayız,
Yapma yola sapmayız,
Türkçeleşmiş Türkçe'dir;
Eski köke tapmayız.

Açık sözle kalmalı,
Fikre ışık salmalı;
Müterâdif sözlerden
Türkçe'sini almalı.

Yeni sözler gerekse
Bunda da uy herkese;
Halkın söz yaratmada
Yollarını benimse.

Yap yaşayan Türkçe'den,
Türkçe'yi incitmeden,
İstanbul'un Türkçe'si
Zevkini olsun yeden

Arapça'ya meyletme
İrân'a da hiç gitme;
Tecvidi halktan öğren,
Fasîhlerden işitme.

Gayn'lı sözler emmeyiz,
Çocuk değil, memeyiz!
Birkaç dil yok *Turân*'da
Tek dilli bir kümeyiz.

Turân'ın bir ili var,
Ve yalnız bir dili var.
"Başka dil var…" diyenin,
Başka bir emeli var.

---

[12] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 106. Bu şiir, Gökalp'ın 1918 yılında neşredilen **Yeni Hayat** kitabında bulunmaktadır.

Türklüğün vicdânı bir,
Dîni bir, vatanı bir;
Fakat hepsi ayrılır
Olmazsa lisânı bir.

ALİ KEMAL'E[13]

"Midhat Beyefendi, bize Gökalp Ziya Bey'in neşrine salâhiyetdâr oldukları yeni bir şiirlerini getirdiler. ***Artin Kemal*** *için yazılan bu şiir, merkûmu tezyîlden ziyâde, büyük ruhlu şâirimizin sarsılmaz ve kırılmaz azmine yeni bir burhân olduğu için ayrıca şâyân-ı dikkattir. Artin Kemal, geçen sene Ziyâ Gökalp için yazdığı yazılarda büyük şâirimizin aslen Türk olmayıp Kürt olduğunu isbâta kalkışıyordu. Büyük mütefekkirimiz bu mugalâtalara cevaben âtideki şiiri yazmışlardır. Kemâl-i memnûniyetle dercediyoruz."*

Açık Söz Gazetesi

Ben Türk'üm diyorsun, sen Türk değilsin!
İslâm'ım diyorsun, değilsin İslâm!
Ben, ne ırkım için senden vesîka,
Ne de, dinim için istedim i'lâm...

Türklük'e çalıştım sırf zevkım için,
Ummadım bu işden aslâ mükâfât!
Bu yüzden bin türlü felâket çektim,
Hiçbir ân esefle demedim : Heyhât...

Hattâ ben olsaydım : Kürd, Arap, Çerkes,
İlk gayem olurdu Türk milliyeti!
Çünki Türk kuvvetli olursa mutlak
Kurtarır her İslâm olan milleti...

Türk olsam, olmasam ben Türk dostuyum,
Türk olsan, olmasan sen Türk düşmanı!
Çünki benim gayem Türk'ü yaşatmak,
Seninki öldürmek her yaşatanı...

Türklük hem mefkûrem, hem de kanımdır;
Sırtımdan alınmaz, çünki kürk değil!
Türklük hâdimine Türk değil diyen,
Soyca Türk olsa da, piçtir, Türk değil!

---

[13] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s. 277. Bu şiir, ilk olarak 1921 yılında yılında Açık Söz Gazetesinde basılmıştır.

Açık Söz Gazetesi, 20 Nisan 1921

KARA DESTAN[14]

Dinleyin mü'minler *Kara Destan'ı* :
Lloyd George kandırdı yine Yunan'ı,
Samsun'a geldi bir deniz sırtlanı :
Top attı bir açık limana karşı!

Çocuklar, kadınlar, silâhsız erler
Harbe karışmazken, değilken asker,
Ey vahşî İngiliz sevin, bu ejder
Ateşler saçtı kız-kızana karşı!

Samsun'u yaktırdın, güldü dudağın,
Hem Türk'ü, hem Rûm'u sarmış tuzağın,
Çekilince yarın Hind'den ayağın,
Gör İslâm ne yapar düşmana karşı!

Yunan'ı tanımaz kînimiz düşman,
Bu köleye sensin ettiren isyân,
Birkaç sille yerse olur peşîmân,
Ebedî kînimiz hep sana karşı!

Emîr'i aldatıp Ka'be'yi aldın,
Sultân'ı kandırıp *Fetvâ*'yı çaldın,
İstanbul'a girip orada kaldın,
Bin yalan uydurdun cihâna karşı!

Men'ettin ümmetin cem'ini Hac'de,
Irâk'ı hasmettin Vehhâbî Necd'e;
Lâkin İslâm birgün gelecek vecde :
Hâzırlan bu büyük tuğyâna karşı!

Hâzırlan, çıkacak elinden Ammân,
Irâk'la, Filistin, Mısır'la, Sûdân
Koğacaktır seni Yeni Hindistân
Yetmez mi küfrettin îmâna karşı?

İslâm'ı öldürmek idi emelin,
Onun yurtlarında geldi ecelin,
Nasıl koparılmaz o kanlı elin
Kılıcı çekmişken *Kur'ân*'a karşı?

Küçük Mecmua, 26 haziran 1922.

---

[14] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s.279. Bu şiir 26 Haziran 1922 tarihinde Küçük Mecmua'da basılmıştır.

İNGİLİZ'DEN SAKIN[15]

Kardeş, dalgın çıkma yola;
Bir yol tut ki emîn ola..

Önde varsa bir İngiliz,
Gitme sakın, fenâ bu iz:

Çalmaz yalnız o keseni,
Soymaz yalnız elbîseni,

Rûhunu da bütün soyar,
Sende ne his, ne din koyar..

Önce çalar vicdânını,
Sonra alır vatanını.

Vatanları odur yıkan;
Yüz devlete vâris çıkan;

Odur boğan hürriyeti,
Esir eden bin milleti..

Hind'i, Mısr'ı, odur yutan,
Denizleri elde tutan..

Boğazlar'dan kaçmış iken,
İstanbul'a girdi sulhen:

Dağıtarak ordumuzu,
Parçaladı yurdumuzu..

Tepemize astı balta :
Korkmayana hâzır Malta!

Halîfe'ye vurdu zincir,
Şerif'leri etti ecîr..

Gâzîlere açıp da'vâ
Şeyh(ü'l-) İslâm'dan aldı *Fetvâ*..

Hiçe sayıp kînimizi,
Alt-üst etti dînimizi.

O göründü bu ülkede :
Kaldı îmân tehlikede..

---

[15] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s.280. Bu şiir 10 Temmuz 1922 tarihinde Küçük Mecmua'da basılmıştır.

Ka'be bile ona tutsak,
Hak unutmaz, biz unutsak..

Medîne'yi etti mahbûs,
Peygamber'i kıldı me'yûs..

Irâk'a da saçtı belâ,
Oldu her yer bir Kerbelâ..

Bütün dünyâ onun kulu,
Bir hür kaldı : Anadolu!

Odur açan zulme cihâd :
Borcumuzdur ona imdâd.

Allah, Resûl, hep şehidler
Şimdi bizden bunu ister.

Küçük Mecmua, 10 Temmuz, 1922

ÜLKER İLE AYDIN[16]

Üvey ana dedi : "Artık çekemem
Bu afacan çocukların derdini;

Ya bunları evden çıkar, ya beni."
Baba dedi : "Sen üzülme; bu elzem

İş olacak; fakat uzun etekli
Bir entâri şimdi bana dikmeli!"

Ülker kızın adı, Aydın oğlanın.
Babaları dedi : "Haydi uyanın;

Gideceğiz bu gün kuşlar iline!"
Eteğini sarmış idi beline;

Çocuklara biraz çorba yedirdi;
Ellerinden tuttu dağa yetirdi.

[16] Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları**, s.22. Bu şiir 18 Aralık 1913 tarihinde Halka Doğru Mecmuasında basılmıştır.

Bütün gündüz dolaştılar ormanda;
Akşam çattı; gözler kaldı dumanda.

Baba dedi: “Yavrularım acıktık!”
Yaydı yere bir küçücük dağarcık.

Ülker baktı pek tuzludur pastırma;
Yiyemedi, dedi : “Artık, beybaba,

Gece oldu, evimize gidelim!”
Baba dedi : “Vakit geçti güzelim,

Yol boyunca şimdi azgın kurtlar var.
Bizi yutar bir kurt, ya bir canavar.

Bu köşede uyur isek sessizce
Selâmetle geçebilir bu gece.”

İki kardeş titrediler korkudan...
Aydın dedi : “Sabahleyin uykudan

Bizi kuşlar uyandırır, kalkarız.
Her tarafı dolaşır, bakarız :

Babamız yok! Bizi atmış savuşmuş;
Evindeki yavrusuna kavuşmuş.

Zeyneb! Onun annesi var, sevilir.
Biz öksüzüz, bizim için kim bilir

Babacığım ne düşünmüş, yapacak?
O gidecek, bizi kurtlar kapacak.”

Ülker dedi : “Geçen gece ruyâmda
Annem geldi, dedi : Kızım ağlama;

Kolundaki mercan, perî kızıdır,
Birgün sizi her kaygıdan kurtarır.”

Baba dedi : “Hiç ben sizi bu dağda
Bırakır da döner miyim cellâda?

Babanızım sizin, bunu bir duyun.
İsterseniz eteğimde uyuyun.”

Eteğini serdi, yere uzandı,
Yavrucaklar bu hîleye inandı.

Yorgundular, hemen uyku meleği
Gözlerine gerdi sırlı perdeyi.

Taş yürekli herif baktı : Çocuklar
Kuzu gibi mışıl-mışıl uyuklar,

Cebindeki makascığı aradı,

Eteğini kesti, yerden fırladı;

La’net edip o insafsız karıya
Yavruları ısmarladı Tanrı’ya.

Hırsız gibi korka korka sivişti,
Gün doğmadan yuvasına irişti.

Karısı da meğer çıkmış o gece,
Pınarlara büyü yapmış gizlice,

Erkeğinden evvel eve gelmişti,
“Kocacığım, al Zeyneb’i, öp!” dedi.

Zeyneb neydi? Kara yüzlü bir sıska,
Kel başında on tel kirli lapiska

Biz gelelim Aydın ile Ülker’e!
Şafak altın ışığını göklere

Saçar iken, kuşlar ezân okurken
Uyanarak Aydın kalktı yerinden;

Korktuğuna uğramıştı, anladı.
“Baba!” diye hüngür-hüngür ağladı...

Ülker’i de uyandırdı bu çığlık,
Dedi şimdi bana düşen ablalık;

Ne yapmamız lâzım, bunu düşünmek,
Kardeşime metânetli görünmek.

Kardeşine dedi : “Aydın, ağlama!
Sabretmeği ben söz verdim anama.

Biliyorduk bir gün bu iş olacak,
Kaderimiz neyse olsun çabucak.

Biz öz Türk’üz, bak sen Aydın, ben Ülker,
Türk Tanrısı öz ilini esirger.

Zeyneb gibi annen değil Tat senin,
Hiç soyuna karışmamış yad senin.

Unutmadım, annem derdi : Bak, kızım,
Baban Kayı-il’den, ben de Kırgız’ım.”

Aydın sustu, düşünmeğe başladı.
Gözlerinde ümid nûru parladı,

Dedi : “Abla niçin bizim babamız
Evlâdına olsun böyle vefâsız?”

Ülker dedi : “Büyü yapmış o karı,

Çıkamaz ki sözlerinden dışarı!

Tılsımı var yüreğinde, dilinde,
Bir kör âlet olmuş onun elinde...”

Aydın dedi : “Susuz kaldım ben, abla,
Yüreğimi yaktı tuzlu pastırma.

Dolaşalım, arayalım bir pınar,
Duyuyorum bir su sesi şarıldar.”

Beş on adım yürüyünce baktılar,
Bir kayadan gümüş gibi su akar;

Aydın, suyu görür görmez seğirtti;
Bir kuş dile geldi : Ülker işitti :

“Bu pınar soğuk pınar,
İçinde balık donar...
Kim içerse suyundan
Olur vahşî bir kaplan!..”

Ülker hemen koştu, tuttu kolundan;
Kardeşini geri çekti yolundan;

Dedi : “Aman, Aydın! İçme bu suyu;
Düşman yine bize kurmuş pusuyu:

Kaplan olur, beni yersin içince;
Bir kuş haber verdi kendi dilince.”

Aydın dedi : “Peki, bundan geçelim;
Bir başka su bulup, onu içelim.”

Yürüdüler, yürüdüler pek uzak
Bir köşede rastladılar bir kaynak;

Aydın suyu görür görmez seğirtti;
Bir kuş dile geldi; Ülker işitti :

“Bu pınar soğuk pınar;
İçinde balık donar...
Kim içerse suyundan
Olur korkunç bir yılan!...”

Ülker hemen koştu, tuttu kolundan;
Kardeşini geri çekti yolundan,

Dedi : “Aman Aydın, içme bu suyu;
Düşman yine bize kurmuş pusuyu;

Yılan olur, sonra beni sokarsın;
Bak ne diyor, sen kuş dili anlarsın.”

Aydın dedi : “Peki bundan geçelim;

Bir başka su bulup onu içelim.”

Birçok daha yürüdüler, gittiler;
Bir çeşmenin kenarına yettiler :

Aydın, suyu görür görmez seğirtti,
Bir kuş dile geldi; Ülker işitti :

“Bu pınar soğuk pınar;
İçinde balık donar...
Kim içerse suyundan
Olur güzel bir ceylân!...”

Ülker koştu, heyhât vakit dolmuştu..
Aydın sudan içmiş, ceylân olmuştu.

Acı bir hâl : Ülker me’yûs bakıyor,
Ceylâncığın gözyaşları akıyor.

Gök bu işe kederlenmiş, ağlardı :
Hazin yağmur, damla damla yağardı.

Bir ses dedi : “Felâketler süreksiz
Olduğunu bilen, olmaz yüreksiz.”

Kızın yine ablalığı uyandı,
Ye’se boyun eğdiğinden utandı.

Dedi : “Kardeş, bir çile var, dolacak,
Alnımıza her yazılan olacak.

Varsın olsun ceylân postu donumuz,
Müjdemiz var: kurtuluştur sonumuz!

Haydi şimdi kendimize bir koğuk
Arayalım, geceleri pek soğuk.

Tanrı bizi kurtaracak, bu belli,
Korkmayalım her ne etse tecelli.”

Aradılar gün inerken mağribe
Önlerine çıktı bir boş kulübe.

Sığınacak bu bir emin köşeydi;
Kız burayı otlar ile döşedi.

Yüreğiyle duâ etti Tanrı’ya :
“İzimizi sezdirme o karıya!”

Kendi için fındık, ceviz getirdi,
Ceylânına tâze yonca yedirdi.

Annesinden kalma, iki al mercan
Bileziği vardı; hemen kolundan

Birisini çıkararak gerdanlık
Yaptı ona. Kolay değil ablalık,

Taktı güzel ceylâncığın boynuna.
Uyudular sonra koyun koyuna...

Günler, aylar, yıllar geçti akarak!
İki kardeş ağaçlara bakarak

Büyüdüler, alıştılar ormana;
Hiç gözleri rast gelmedi insana...

İşittiler birdenbire bir sabah
Bir gürültü : Meğer o gün Pâdişâh

Ava çıkmış; ilân etti borular.
Atlılarla kuşanmıştı korular .

Avcı, silâh, boru, köpek, at sesi
Uyandırdı ceylândaki hevesi;

Dedi : "Abla! Aç kapıyı gideyim;
Tehlikede cinsim, yardım edeyim.

Damarımda ceylânlık var; duramam
İnsanlıktan çıktım; bağdaş kuramam.

Boru sesi ceylânları coşturur;
At önünde, it önünde koşturur."

Ülker dedi : "Bırakamam kardeşim;
Hem ayımsın benim; hem de güneşim.

Gecem senin sözlerinle bezenir;
Gündüzlerim gözlerinle şenlenir.

Senin dışın ceylân, için insandır;
Avcı seni tanıyamaz, av sanır.

Dokunursa sana kazâ kurşunu
Nasıl olur hâlim; düşün bir şunu?"

Ceylân dedi : "Aç kapıyı, gideyim,
Avcıları darmadağın edeyim;

Her takımı bir cihete doğrulsun;
Soydaşlarım felâketten kurtulsun.

Açmaz isen bana ölüm muhakkak;
Çünki yasam diyor : Kaçan, bir alçak!

Ben korkakça yaşayamam; kederden
Öleceğim; olacaksın sebep sen!"

Ülker baktı iş pek fenâ oluyor;
Gitmez ise kendisini yoluyor.

Öptü önce boynundaki mercanı;
Salıverdi kulübeden ceylânı.

Genç pâdişâh birdenbire görünce
Bir hoş ceylân koşmaktadır önünce;

Bir ceylân ki rast gelinmez eşine;
Sürdü yağız atı, düştü peşine.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar; tepelerde karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler;
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler...

Akşam oldu, bütün alay bozuldu;
Ceylân kendi kapısına doğruldu,

Ayağıyle vurdu :
“Kim o?”
“Aç benim!”

“Vay sen misin ormanlarda gezenim!”

Açılınca kapı, girdi içeri,
Dedi : “Abla bu gün gördüm bir perî

Şehzâdesi; tepesinde altın tac;
Gelmiş, ister dağ halkından canlı bac.

Böyle güzel bir kahraman bulunmaz;
Kabil değil dille tarif olunmaz!...”

Uyudular, yine sabah erkence
Kalktı, yaptı ablasına işkence;

“Aç kapıyı!” dedi, yine açtırdı;
Avcıları taraf-taraf saçtırdı.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar; tepelerde karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler...

Akşama dek avcıları oynattı,
Düzenlerle cümlesini aldattı.

Bu sırada döndü, etti bir nigâh,
Kendisine yaklaşmıştı, Pâdişâh;

Tutulmayım diye yardan atladı,
Önündeki sağ ayağı kanadı.

Düşe kalka geldi çattı evine,
Kapısını vurdu tak tak tak yine :

“Kim o?”
“Güzelim ablacığım, aç benim!”
“Vay sen misin ormanlarda gezenim?”

Açılınca kapı, girdi içeri.
Arkasında varmış meğer bir çeri;

Mâcerâyı görür, gider Divân’a.
Bu esrârlı işi söyler Sultân’a.

Hemen tellâl çağırtarak pâdişâh
Der ki:“Yarın atılmasın bir silâh.

Ceylân tekin değil, kimse değmesin,
Mızrağını ona doğru eğmesin!”

Ülker baktı : Kardeşinin bir eli
Koşar iken taşa değmiş, bereli;

Ot sürerek ilâç yaptı o gece.
Sabah oldu, ceylân kalktı erkence,

“Aç kapıyı, dedi, bak tan ağardı.”
Ülker yine, “Gitme!” diye yalvardı.

Dedi : “Bana, boru meydan okuyor;
Ben gitmezsem diyecekler korkuyor.

Anam Alageyik, babam Bozkurt’ken
Ben Türkoğlu kaçar mıyım ölümden?

Aç kapıyı atılayım meydana,
Türklüğümü göstereyim Kağan’a.”

Kız anladı mümkün değil açmamak,
Kardeşince nâmûs olmuş kaçmamak.

Gözlerinden elmas gibi yaş aktı.
Ceylâncığı dışarıya bıraktı.

Güzel ceylân yine çıktı ormana,
Serpiştirdi her bölüğü bir yana.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar, tepelerde karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler...

Akşam oldu, o gitmeden yapıya,
Hakan geldi vurdu tahta kapıya :

"Kim o?"
"Güzel ablacığım, aç, benim!"
"Vay sen misin ormanlarda gezenim!"

Ülker açar açmaz gördü önünde,
Altın taçlı, güzel, genç bir şehzâde.

İki bakış birbirine doğruldu.
İki gönül birbirine vuruldu.

Kağan selâm verdi, dedi : "Ey perî!
Olur musun Türk tahtının zîveri?"

Ülker dedi : "Baş üstüne Hakan'ım.
Bir şartım var : Birlik olsun ceylânım."

Hakan dedi : "Ey güzellik perîsi,
O da olsun ömrümüzün enîsi."

Bu sırada ceylân geldi yuvaya;
Râzı oldu gitmek için saraya.

Sabah oldu, atlarına bindiler,
Yüce dağdan şehre doğru indiler.

Düğün sürdü tamam kırk gün, kırk gece,
Herkes için bir umûmî eğlence.

Ceylân saray bahçesinde koşardı,
Çiçeklerin arasında yaşardı.

Ülker mesûd oldu böyle birkaç ay...
Fakat bir gün toplanarak kurultay,

Düşmanlara açtı yeni bir kavga,
Hakan ordu ile gitti uzağa.

Ülker ağır gebe idi... Bir sabah
Pencereden bakar iken, bir siyah

Yüzlü kadın gördü, testi elinde
Su alırdı, bu lakırdı dilinde :

"Güzelim dedim size,
Gelmedi işinize.
İşte bakın, parlıyor
Gölgem vurmuş denize.

Ağzımızda yok sakız,

Soyca böyle hep akız.
Su testisi taşır mı
Benim gibi güzel kız?”

Mırlanarak bu uygunsuz şarkıyı
Sakızını attı, kırdı testiyi.

Ülker dedi : “Ziyân ettin babana;
Âit değil göle vuran yüz sana,

O benimdir, aramadın, yanıldın.
Hiç kendini tanımaz mı bir kadın?”

Dedi : “Varsın senin olsun öteki,
Güzel olmak pek zor bir şey değil ki...

Bir lahza ver elbiseni giyeyim,
Senden güzel olduğumu diyeyim!

Sen de benim üstümü giy bir sâat,
Anlayasın bende midir kabâhat.

İster isen bu sözümü denemek
Bir ip salla, sarılayım, beni çek.”

Sarktı bir ip, tuttu ipi bu karı,
Ülker hemen onu çekti yukarı.

Bilmezdi bu kendine bir oyundu,
Bir şakacık olsun diye soyundu;

Birbirinin urbasını giydiler.
O istedi : “Mercanı da çıkar, ver!”

Ülker onu esirgedi vermedi.
Kadın dedi : “Pencereden bak şimdi!”

Ülker geldi pencereden bakmağa,
Tuttu hemen attı onu ırmağa;

Dedi : “Anla, ben büyücü kızıyım,
Adım Zeyneb, yüreklerde sızıyım!”

Düşer iken işitince bu adı
Ülker üvey kardeşini tanıdı

Göl yutarken onu, kuşlar ağladı;
O zavallı, Tanrı’ya bel bağladı,

Dedi : ”Düşman bırakmamış peşimi;
Ben mazlûmum, Tanrı görür işimi!”

Akşam ceylân, ablasını görmeğe
Geldi : O yok, yerinde bir zenciye

Oturuyor... Derhâl işi anladı :
Gitti gölün kenarında ağladı :

“Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Bensiz gittin nereye?
Düştün hangi dereye?”

Göl içinde derin bir ses inledi,
Ceylân sustu, dikkat ile dinledi :

“Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Ben düşmedim, attılar,
Ömrüme sem kattılar.”

Bu sırada gürlüyordu davullar :
Muhârebe bitmiş, gazî Hükümdâr

Alkışlarla geliyordu saraya.
Hoplayarak ceylân koştu alaya.

Yaklaştıkça bakıyordu pâdişâh,
Pencerede Ülker yoktu, bir siyâh,

Çingenemsi kız oturmuş bakardı;
Merak odu yüreğini yakardı.

Karşıladı Hünkârını kara kız,
Dedi : “Sana bütün millet müştâkız.

Bak, hasretin beni soktu ne hâle?
Göz yaşlarım ziyan verdi cemâle!...”

Hünkâr dedi : “Çekil, sıkma canımı;
Nerededir, çağır Ülker Hanım’ı.”

Zeyneb dedi : “Âh, unutmuş, tanımaz,
Ağlamaktan çirkinleştim ya biraz.

Erkek kısmı vefâsızdır derlerdi,
İnanmazdım, şimdi gönlüm hak verdi.”

Hünkâr dedi : “Câriyeler toplansın,
Ülker Hanım nerededir aransın!”

Aradılar, meydanda yok eseri,
O yok, amma yerinde bu serserî...

Ağlayarak Hünkâr çıktı bahçeye,
Ülker'inin ceylânını görmeğe.

Baktı, ceylân göle doğru gidiyor,
Kulak verdi, böyle feryâd ediyor :

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Ben yaslıyım burada,
Sen nasılsın orada?"

Gölden geldi bir incecik uğultu,
Derinlerden bir gizli ses duyuldu :

"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Ülker'inin durağı
Bir balığın kursağı."
Ceylân - "Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!

Gönlüme merak doldu :
Gebeliğin ne oldu?"

Ülker- "Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Oğlum *Turân* kucakta,
Emziririm bucakta."

Ceylân – "Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Hünkâr geldi, ağladı,
Felâketi anladı."

Ülker – "Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Hünkâr'a söyle selâm,
Bizi alsın bu akşam."

Ne zaman ki bu sözleri işitti,
Hünkâr hemen balıkçıya emretti,

Ağ atıldı, kaya gibi bir balık
Çıkarıldı, doldu bütün ortalık.

Bu balığı dikkat ile yardılar,
Turân çıktı, bir çarşafa sardılar;

Ondan sonra Ülker çıktı dışarı.
Ceylân artık olmuştu bir haşarı;

Gitti baktı merak ile *Turân*'a,
Görür görmez birden döndü insana.

Ablasının oğlu bozdu büyüyü,
Kalmadı hiç ceylânlığın bir tüyü.

İki kardeş sarıldılar ihrâma;
Götürüldü her biri bir hamâma.

Hâin Zeyneb hemen o gün koğuldu,
Kendisini göle attı, boğuldu...

Ne ekilse o biçilir dünyâda,
Zeyneb öldü, Ülker erdi murâda!

Halka Doğru, 18 Aralık, 1913

TURÂN[17]

Nabızlarımda vuran duygular ki, târihin
Birer derin sesidir, ben sahîfelerde değil,
Güzîde, şanlı, necîb ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanîninde,
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebcîl.

Sahîfelerde değil, çünki Attila, Cengiz,
Zaferle ırkımı tetvîc eden bu nâsiyeler,
O tozlu çerçevelerde, o iftira-âmiz
Muhît içinde görünmekte kirli, şermende;
Fakat şerefle numâyan Sezar ve İskender!

Nabızlarımda evet, çünki ilm için mübhem
Kalan Oğuz Han'ı kalbim tanır tamâmıyle,
Damarlarımda yaşar şan ve ihtişâmıyle
Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem:

Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistân;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Tûrân...

Beyazkule- 4 Şubat, 1326 (17 Şubat 1911)

---

[17] Fevziye Abdullah Tansel, **Ziya Gökalp Külliyatı-1, Şiirler ve Halk Masalları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1989, s.5. Bu şiir, Gökalp'ın 1914 yılında neşredilen **Kızılelma** kitabında bulunmaktadır. Şiirin ilk neşredildiği yer: Genç Kalemler, C.I., nu. 6-14, 22 Şubat 1326 (7 Mart 1911).